

Examen VMBO-GL en TL
2006

tijdvak 1
dinsdag 23 mei
13.30 – 15.30 uur

ECONOMIE CSE GL EN TL

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 45 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 52 punten te behalen.

Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten maximaal behaald kunnen worden.

● **Meerkeuzevragen**

Schrijf alleen de hoofdletter van het goede antwoord op.

VRAGEN STAAT VRIJ

Bij de beantwoording van de vragen 1 tot en met 6 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 1 en 2 in de bijlage.

Gebruik informatiebron 1.

1p ○ 1 → Hoeveel uur per week is Anneke sinds mei 2005 bezig met het bezorgen van de zondagskrant? Laat de berekening zien.

1p ● 2 Is het bezorgen van kranten door Anneke formele arbeid of informele arbeid?

A Formele arbeid, want Anneke is over haar salaris loonheffingplichtig.

B Formele arbeid, want Anneke werkt twee dagen per week.

C Informele arbeid, want Anneke verdient heel weinig geld.

D Informele arbeid, want Anneke zit nog op school.

1p ○ 3 Voordat de kranten worden rondgebracht, moeten ze ook nog worden gevouwen.

→ Wanneer is hierbij sprake van arbeidsintensieve productie?

Gebruik informatiebron 2.

2p ○ 4 De vader van Anneke beweert dat zijn dochter minder dan het minimumjeugdloon verdient.

→ Toon met een berekening aan dat hij gelijk heeft.

1p ● 5 Met het bezorgen van de zondagskrant verdien je niet veel.

Wat kan daarvoor de verklaring zijn?

A Er is veel belangstelling bij werkgevers voor dit werk en dus veel vraag naar arbeid.

B Er is veel belangstelling van jongeren voor dit werk en dus veel aanbod van arbeid.

C Er is weinig belangstelling bij werkgevers voor dit werk en dus weinig vraag naar arbeid.

D Er is weinig belangstelling van jongeren voor dit werk en dus weinig aanbod van arbeid.

1p ○ 6 Anneke vindt dat ze veel te weinig verdient en ze zegt haar baan op.

Ze vraagt wel een werkloosheidsuitkering aan.

→ Zal Anneke een werkloosheidsuitkering krijgen? Verklaar je antwoord.

Bij de beantwoording van de vragen 7 tot en met 11 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 3 in de bijlage.

Kesteren B.V. is een fabriek die verpakkingsfolie produceert. Het bedrijf maakt twee soorten folie: Alfa en Bèta. Alfa en Bèta worden geproduceerd en verkocht per rol. Er zit een duidelijk kwaliteitsverschil tussen de twee folies. Kesteren B.V. heeft twee directeuren: Judith Arninkhof en Babette Boers.

- Gebruik informatiebron 3.*
- 1p ● **7** Babette en Judith bespreken de gang van zaken in hun bedrijf. Babette maakt zich zorgen over de arbeidsproductiviteit bij de productie van Alfa.
“De arbeidsproductiviteit is bij de productie van Bèta hoger dan bij Alfa”, zegt Babette.
“Hoe groot is de arbeidsproductiviteit bij de productie van Alfa eigenlijk?”
- A** 3 rollen
 - B** 4 rollen
 - C** 1.500 rollen
 - D** 3.533 rollen
 - E** 4.500 rollen
- 1p ○ **8** Judith en Babette vragen zich af wat de oorzaak van het verschil in arbeidsproductiviteit bij de productie van Alfa en Bèta kan zijn.
→ Noem een oorzaak waardoor de arbeidsproductiviteit bij het ene product hoger is dan bij het andere.
- Gebruik informatiebron 3.*
- 1p ○ **9** Er is veel concurrentie op de markt voor verpakkingsfolie. Daarom overwegen Judith en Babette Kesteren B.V. te specialiseren in één soort verpakkingsfolie.
Judith denkt dat het verstandig is te kiezen voor de folie met de laagste verkoopprijs.
→ Welke folie heeft de laagste verkoopprijs (exclusief BTW) per rol? Laat de berekeningen zien.
- Gebruik informatiebron 3.*
- 1p ○ **10** Babette is van mening dat Kesteren B.V. zich moet toelagen op het product met de hoogste nettowinst. Voor Bèta bedraagt de nettowinst € 249.000.
→ Hoe hoog is de nettowinst van Alfa? Laat de berekening zien.
- 1p ○ **11** Judith en Babette vinden dat er een keus gemaakt moet worden. Voor Babette is het heel simpel: het product dat de meeste winst oplevert. Judith blijft bij haar mening:
“Het product met de laagste verkoopprijs zou voor de toekomst wel eens de beste keuze kunnen zijn.”
→ Geef een argument voor de keuze van Judith.

Bij de beantwoording van de vragen 12 tot en met 17 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 4 in de bijlage.

STAND ● NL

Stelling van dinsdag 9 mei 2006

Werknemers moeten 2 uur per week langer werken zonder extra loon

eens

oneens

In het populaire radioprogramma Stand.nl kunnen luisteraars via internet stemmen op een stelling. Ook kunnen ze bellen en in de uitzending reageren. De stelling van vandaag is gebaseerd op een uitspraak van de heer Kraaijeveld. Hij is voorzitter van de Vereniging van Ondernemers in de metaalsector. Volgens hem moet de arbeidstijdverkorting uit de jaren tachtig worden teruggedraaid. Twee uur langer werken in de week levert volgens hem 50.000 extra banen op vóór het eind van deze kabinetsperiode. De heer Kraaijeveld is naar de studio gekomen om zijn uitspraak toe te lichten.

- 2p ○ 12 “Veel bedrijven hebben meegedaan aan arbeidstijdverkorting. Nog niet zo lang geleden ging de werkweek in de metaalsector van 38 uur naar 36 uur. De werknemers hielden hetzelfde loon. De door de arbeidstijdverkorting vrijgekomen uren werden **gedeeltelijk** herbezet.”

Vul onderstaande zinnen aan. Kies uit: **gestegen / gedaald / gelijk gebleven**

- Door de arbeidstijdverkorting is
 a de werkgelegenheid in de metaalsector uitgedrukt in uren
 b de werkgelegenheid in de metaalsector uitgedrukt in personen

Schrijf op je antwoordblad: a
 b

- 1p ● 13 Meneer Kraaijeveld vervolgt: “Korter werken kan niet meer. We moeten de productie verhogen.”

Welke bewering is juist?

- A** Door de werkweek met twee uur te verlengen gaat de productie omhoog, mits de productie per arbeidsplaats gelijk blijft.
B Door de werkweek met twee uur te verlengen gaat de productie omhoog, mits de productie per uitzendkracht gelijk blijft.
C Door de werkweek met twee uur te verlengen gaat de productie omhoog, mits de productie per werknemer per uur gelijk blijft.
D Door de werkweek met twee uur te verlengen gaat de productie omhoog, mits de productie per werknemer gelijk blijft.

- Gebruik informatiebron 4.*
- 1p ○ 14 Meneer Kraaijeveld zegt: "Belangrijk zijn de loonkosten per eenheid product. Daar gaat het om."
→ De loonkosten per eenheid product zijn, vergeleken met 2002, in 2004 gestegen. Geef daarvoor de verklaring.
- 1p ○ 15 Dennis is de eerste luisteraar die in de uitzending reageert. Hij is het oneens met de stelling. "Als iedere werknemer langer gaat werken komen er juist meer werklozen!"
→ Geef een argument voor de mening van Dennis.
- 1p ● 16 Meneer Kraaijeveld zegt: "Ik leg het nog één keer uit. Langer werken levert extra banen op."
Hieronder staan enkele tussenstappen:
1 concurrentiepositie verbetert
2 productie stijgt
3 prijzen van de goederen kunnen dalen
In welke van de onderstaande regels staan de tussenstappen in een zodanige volgorde dat ze de gedachtegang van de heer Kraaijeveld goed weergeven?
A langer werken → 1 → 2 → 3 → extra banen
B langer werken → 1 → 3 → 2 → extra banen
C langer werken → 2 → 1 → 3 → extra banen
D langer werken → 2 → 3 → 1 → extra banen
E langer werken → 3 → 1 → 2 → extra banen
F langer werken → 3 → 2 → 1 → extra banen
- 1p ○ 17 Joke is één van de volgende bellers: "Alles draait tegenwoordig om werken, werken en nog eens werken. En dan bedoelen we: betaalde arbeid. Dit gaat ten koste van de onbetaalde arbeid, want daar hebben we geen tijd meer voor. Dit is schadelijk voor onze samenleving."
→ Leg uit dat ook onbetaalde arbeid belangrijk is voor onze samenleving.

V/M

Bij de beantwoording van de vragen 18 tot en met 23 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 5 en 6 in de bijlage.

Je zult maar vrouw zijn en betaald werk willen doen. Dat vind je niet zo snel. Dit kan afgeleid worden uit de werkloosheidscijfers.

- Gebruik informatiebron 5.*
- 1p ○ 18 Hoeveel procent van de vrouwelijke beroepsbevolking in 2003 is werkloos?
→ Laat de berekening zien.

Gebruik informatiebron 6.

- 1p ● **19** Vrouwen nemen een groter deel van de verzorging van een kind voor hun rekening dan mannen. Vaak gaan vrouwen na de geboorte van hun eerste kind minder betaald werk verrichten of houden ze helemaal met betaald werken op.
Op hoeveel procent van de vrouwen zijn bovenstaande feiten van toepassing?
A 14%
B 24%
C 45%
D 69%
E 83%
- 1p ○ **20** Sommige vrouwen gaan juist meer betaald werk verrichten nadat ze hun eerste kind hebben gekregen.
→ Geef een reden waarom sommige vrouwen juist meer uren gaan werken.
- 1p ○ **21** Ellen is 40 jaar en getrouwd met Bart. Ze hebben drie kinderen. Nu het jongste kind vier jaar geworden is en naar de basisschool gaat, wil Ellen weer betaald werk gaan doen. Maar een baan vinden valt niet mee. Ellen vindt dat werkgevers en overheid hier een taak hebben.
Ellen doet een voorstel:
“Geef vrouwen met kinderen de mogelijkheid ‘op afstand’ te werken. In plaats van op kantoor kan ik mijn werk thuis achter de computer doen.”
→ Leg uit waarom dit voorstel gunstig is voor vrouwen met kinderen die betaald werk willen doen.
- 1p ○ **22** De overheid kan maatregelen nemen om de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt te verbeteren. De overheid kan werkgevers echter niet dwingen om vrouwen een hoger loon te betalen.
→ Noem een maatregel die de overheid wel kan nemen om de positie van vrouwen op de arbeidsmarkt te verbeteren.
- 1p ○ **23** Om de kansen van vrouwen op het vinden van een baan te vergroten, staat in personeelsadvertenties wel de zin: **bij gelijke geschiktheid gaat onze voorkeur uit naar een vrouw**. De VVD stelde onlangs voor deze zin weg te laten.
→ Ben jij het eens met de VVD of niet?
Geef een argument voor je mening.

POST VAN DE BELASTINGDIENST

Bij de beantwoording van de vragen 24 tot en met 29 moet je soms gebruikmaken van de informatiebronnen 7, 8 en 9 in de bijlage.

Ieder jaar valt bij veel inwoners van Nederland 'de blauwe envelop' van de belastingdienst in de brievenbus. Veel mensen hebben moeite met het invullen van de gegevens. Sicco Jacobs en Peter van Hoorn proberen elkaar te helpen met het invullen van alle papieren.

Gebruik informatiebron 7.

- 1p ○ **24** Sicco heeft een eigen huis met een WOZ-waarde van € 184.000.
→ Hoeveel bedraagt het eigenwoningforfait van Sicco? Laat de berekening zien.

Gebruik informatiebron 8.

- 2p ○ **25** Peter is al aardig opgeschoten met zijn formulier. Hij heeft zijn belastbaar inkomen uitgerekend en komt op € 42.450.
→ Hoeveel bedraagt de verschuldigde belasting voor Peter, vóór aftrek van de heffingskortingen? Laat de berekening zien. *Je mag onderstaand schema gebruiken of je eigen berekening maken.*

	Belasting
Belastbaar inkomen	
Heffing schijf 1 en 2	
Heffing schijf 3	
Verschuldigde belasting vóór aftrek heffingskortingen	

Gebruik informatiebron 8.

- 1p ○ **26** Peter schrikt van het bedrag dat hij moet betalen. "Dat is veel meer dan jij moet betalen, Sicco." Volgens Sicco komt dat door het 'progressief belastingstelsel'.
→ Hoe blijkt uit informatiebron 8 dat in Nederland sprake is van een 'progressief belastingstelsel'?

Gebruik informatiebron 9.

- 2p ○ **27** Sicco heeft uitgerekend dat hij € 6.121 belasting verschuldigd is. Hij heeft dan nog geen rekening gehouden met de heffingskortingen. Sicco is 34 jaar en heeft een fulltime baan. Sicco is getrouwd, zijn vrouw werkt niet en ze hebben een kind van 1 jaar.
→ Hoeveel moet Sicco betalen, na verrekening van de heffingskortingen? Laat de berekening zien.

- 1p ○ **28** Peter heeft uitgerekend dat hij € 13.356 aan belasting moet betalen, na aftrek van de heffingskortingen waarvoor hij in aanmerking komt. Op zijn jaaropgave ziet hij dat er al € 14.098 aan loonheffing is ingehouden.
→ Krijgt Peter geld terug van de belastingdienst of niet? Laat de berekening zien.

- 2p ○ **29** Peter en Sicco bekijken nog eens hun ingevulde belastingformulieren. Ze weten nog van hun economielessen dat de hypotheekrenteaf trek doorgaans denivellerend werkt. Ze vragen zich af hoe dat ook al weer zat.
→ Leg uit hoe de hypotheekrenteaf trek denivellerend kan werken.

VELE KLEINE BEETJES

Bij de beantwoording van de vragen 30 tot en met 34 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

Bij het gebruik van aardgas en aardolie komt CO₂ vrij. CO₂ zorgt ervoor dat de warmte van de zon in de dampkring vastgehouden wordt. Hierdoor stijgt de temperatuur op aarde. Dat noemt men het broeikaseffect. Dat vormt een bedreiging voor mens en milieu. De Nederlandse regering heeft met andere landen afgesproken dat de uitstoot van CO₂ in 2010 6% minder moet zijn dan in 1990.

- 1p 30 Door het broeikaseffect wordt het warmer op aarde en daardoor gaat het zeewaterpeil stijgen. Volgens een woordvoerder van de Stichting Milieudefensie zal dit in de toekomst gaan leiden tot hogere maatschappelijke kosten.
→ Leg uit wat de woordvoerder hiermee bedoelt.
- 1p 31 Het is belangrijk dat er maatregelen worden genomen. Gezinnen moeten zuiniger omgaan met energie. Een vermindering van 6% op het uitgestoten CO₂ betekent een vermindering van 3 megaton uitstoot door de gezinnen.
Voor hoeveel megaton CO₂ zijn de gezinnen verantwoordelijk per jaar **na** de vermindering?
A 47 megaton
B 50 megaton
C 53 megaton
D 56 megaton
- 1p 32 Het gasverbruik in de gezinnen is de afgelopen 15 jaar met 20% gedaald. Dat komt mede door de opkomst van de hoogrendementsketel. Hoogrendementsketels verwarmen het water in de centrale verwarming. Een hoogrendementsketel zorgt ervoor dat er meer energie uit het verbruikte gas wordt gehaald. Ondanks het daardoor dalende gasverbruik is de gasrekening voor een gemiddeld huishouden gestegen.
→ Noem een overheidsmaatregel die gezorgd heeft voor een hogere gasrekening.
- 1p 33 De overheid probeert ook het elektriciteitsverbruik te beperken. Een van de manieren is het bevorderen van het gebruik van zuinige lampen. Bekijk onderstaand overzicht:

Gemiddeld aantal lampen per huishouden

Type	1994	2001	2002	2003	2004
spaarlampen	1	2,66	2,96	3,04	3,45
TL-lampen	2,6	3,98	4,18	3,89	3,86
halogeenlampen	0,5	3,41	4,23	4,48	5,26
gloeilampen	18,6	26,37	26,75	26,2	25,0

Van welk type lamp is **in verhouding** het gemiddeld aantal lampen per huishouden in de periode 1994-2004 het meest gestegen?

- A gloeilampen
B halogeenlampen
C spaarlampen
D TL-lampen

- 1p ○ 34 De energiebesparing is tot dusver nog geen groot succes. Stel dat de regering daarom besluit om alle huishoudens bij aankoop van vier spaarlampen er één cadeau te doen. De gloeilampen worden dan vervangen door spaarlampen. De minister van Financiën komt desgevraagd tot de volgende uitspraak: “deze actie kost de overheid veel geld, maar het levert ook weer inkomsten op.”
→ Op welke manier worden de inkomsten van de overheid door deze actie vergroot?

LAWAAI IN DE POLDER

Bij de beantwoording van de vragen 35 tot en met 40 hoef je geen gebruik te maken van informatiebronnen in de bijlage.

Er is de laatste tijd veel kabaal over onze luchthaven Schiphol. Niet alleen de vliegtuigen maken veel herrie. Er is ook een luidruchtige discussie over de vraag: kan Schiphol doorgroeien, ja of nee?

Bekijk onderstaande tabel.

Gegevens Schiphol			
	1993	1997	2003
Vervoerde vracht (kg)	775.386	1.161.234	1.306.155
Aantal passagiersbewegingen	21.274.000	31.570.000	39.960.000

- 2p ○ 35 De hoeveelheid vracht en het aantal passagiers zijn sterk gestegen.
→ Geef twee oorzaken voor de sterke toename van het aantal passagiers.
- 1p ○ 36 De directie van Schiphol wil dat Schiphol een flinke groei doormaakt. Volgens de directie is Schiphol belangrijk voor de Nederlandse economie. In 2003 werkten er ruim 57.000 mensen op Schiphol. Naast werkgelegenheid is Schiphol om andere redenen belangrijk voor de Nederlandse economie.
→ Noem een andere reden.
- 1p ○ 37 Om geluidsoverlast in dichtbevolkte gebieden te verminderen, werd in 2003 de Polderbaan in gebruik genomen. De directie van Schiphol beweerde dat door gebruik te maken van de Polderbaan, men over gebieden kan vliegen waar minder mensen wonen. De milieubeweging was fel tegen de komst van de Polderbaan. Volgens de milieubeweging betekent de Polderbaan **voor de toekomst** meer vliegtuiglawaai.
→ Geef een verklaring voor het standpunt van de milieubeweging.
- 1p ○ 38 In de omgeving van Schiphol worden veel huizen geïsoleerd om het lawaai buiten te houden. In 1995 schatte men dat 21.500 huizen geïsoleerd moesten worden. De kosten werden geschat op € 234 miljoen. In 2004 heeft men het aantal te isoleren huizen teruggebracht tot 7.047. De totale kosten van dit project bedragen in 2004 echter € 399 miljoen.
→ Hoeveel bedragen de kosten van het isoleren **per huis** in 2004? Laat de berekening zien.

- 1p ○ 39 Ook de collectieve sector heeft er belang bij dat Schiphol groeit. Zo kunnen de collectieve uitgaven dalen als Schiphol groeit.
→ Geef een voorbeeld van een collectieve uitgave die kan dalen als Schiphol groeit.
- 2p ○ 40 De vraag: 'moet Schiphol groeien?', beantwoordt de directie van Schiphol met 'ja' en de milieubeweging met 'nee'.
→ Wat vind jij: moet Schiphol kunnen groeien of niet?

Als je voor de directie van Schiphol kiest, moet je aangeven waarom je een argument dat de directie van Schiphol kan gebruiken belangrijker vindt dan een argument dat de milieubeweging kan gebruiken.

Als je voor de milieubeweging kiest, moet je aangeven waarom je een argument dat de milieubeweging kan gebruiken belangrijker vindt dan een argument dat de directie van Schiphol kan gebruiken.

ALBERT HEIJN, DE PRIJZENOORLOG

Bij de beantwoording van de vragen 41 tot en met 45 moet je soms gebruikmaken van informatiebron 10 in de bijlage.

In 2003 kondigde Albert Heijn een prijsverlaging van zijn producten aan. Het was het begin van de 'prijzenoorlog'. Eind 2004 constateerde Albert Heijn dat, ondanks de lagere prijzen, de omzet gelijk was gebleven aan het voorgaande jaar.

- 1p ● 41 Hoe heeft de afzet van Albert Heijn zich in deze periode ontwikkeld?
A De afzet van Albert Heijn is gedaald.
B De afzet van Albert Heijn is gelijk gebleven.
C De afzet van Albert Heijn is gestegen.
- 1p ● 42 Albert Heijn wil, ondanks de prijsverlagingen, de brutowinst gelijk houden. Hoe kan Albert Heijn de brutowinst gelijk houden?
Dat is mogelijk door
A afspraken te maken met leveranciers over lagere inkooprijzen.
B de werknemers minder loon uit te betalen.
C een aantal filialen te sluiten.
D een aantal werknemers te ontslaan.
- Gebruik informatiebron 10.*
- 1p ○ 43 Waarom willen supermarkten juist werknemers van 23 jaar en ouder ontslaan?
→ Geef een reden.
- 1p ○ 44 Edwin werkt nu al jaren bij Albert Heijn. Hij was 17 jaar toen hij er kwam werken. Hij maakte zelf afspraken met zijn werkgever en zijn ouders wisten niet precies wat hij had afgesproken.
→ Is er destijds een geldige arbeidsovereenkomst gesloten? Verklaar je antwoord.

- 1p ● 45 De werkgevers willen werknemers langer laten werken. Edwin denkt daarom dat zijn werkgever een langere werkweek gaat invoeren. Zijn collega Tim denkt dat een werkgever niet zomaar de werk- en rusttijden mag veranderen.
Wie heeft gelijk?
- A Edwin, maar dan moet de werkgever daar extra loon voor betalen.
 - B Edwin, want de werkgevers kunnen dat elke werknemer verplichten.
 - C Tim, want dat kunnen de werknemers naar eigen inzicht regelen.
 - D Tim, want werk- en rusttijden kunnen veranderen bij de invoering van een nieuwe CAO.